

نگاهی به تاریخچه تغییر و تحول «کنه بیست» در دهه گذشته

گذرگاهی که تبدیل به محله شد

مکان نما

سعیده ساجدی نیا در جنوب شرق مشهد، محله‌ای قرار دارد که نامش، بسیاری را به اشتباه به یاد روستای تاریخی کنه بیست می‌اندازد؛ در حالی که پیوند این محله با آن روستا تنها به یک مسیر قدیمی بازمی‌گردد.

کنه بیست که در زبان ساکنان محله «معود» خوانده می‌شود، یکی از محله‌های پرجمعیت و پرتراکم شهر است؛ محله‌ای که از دل زمین‌های کشاورزی و باغ‌های تره بار سر برآورده و با وجود رشد جمعیت، هنوز بخشی از هویت روستایی خود را حفظ کرده است. مسجد‌های قدیمی، کوچه‌هایی که روزگاری میان مزارع شکل گرفته‌اند و خاطراتی که هنوز در ذهن قدیمی‌ها زنده است، روایتگر گذشته‌ای هستند که در کنار چالش‌های امروز این محله، چهره‌ای متفاوت از کنه بیست را به نمایش می‌گذارد.

آن قرار گرفته‌اند.

بیشتر ایستگاه‌ها در امتداد خیابان‌های اروند، حرو و پورسینا جانمایی شده‌اند و در بخش‌های داخلی محله ایستگاه اتوبوس وجود ندارد. حتی خیابان موعود که از معابر پرتردد کنه بیست به شمار می‌رود، فاقد ایستگاه اتوبوس است.

با این حال، به دلیل وسعت نه چندان زیاد محله، میانگین زمان دسترسی به نزدیک‌ترین ایستگاه اتوبوس حدود ۲۲۱۵ متر برآورد شده است. از نظر ارتباطات درون شهری نیز بولوار حرد در جنوب، خیابان اروند در شرق، خیابان پورسینا در غرب و بولوار شهید مفتاح شرقی در شمال، مرزهای اصلی محله را تشکیل می‌دهند.

● امکاناتی کمتر از نیاز جمعیت

یکی از چالش‌های مهم کنه بیست، کمبود فضاهای سبز و امکانات رفاهی متناسب با جمعیت آن است.

با وجود حضور شمار زیاد کودکان و نوجوانان در این محله، تنها یک بوستان در محدوده آن وجود دارد که پاسخ‌گوی نیاز ساکنان نیست. اهالی برای دسترسی به نزدیک‌ترین فضای سبز باید دست‌کم ششصد متر مسیری طی کنند.

در حوزه آموزشی، هفت مدرسه ابتدایی در محله فعال است که پنج مدرسه به دانش‌آموزان دختر اختصاص دارد.

در بخش خدمات درمانی نیز سه درمانگاه عمومی در محله فعالیت می‌کنند.

● مساجد؛ ستون‌های فرهنگی محله

مساجد نقش مهمی در زندگی اجتماعی اهالی کنه بیست دارند. مسجد فاطمه الزهرا (ع) قدیمی‌ترین مسجد محله شناخته می‌شود. این که در ابتدا به صورت چهارخانه خشتی در محدوده قلعه کهنه قرار داشت و اهالی آن را با نام «چارطاقی» می‌شناختند. بعدها با گسترش محله، این مسجد در خارج از محدوده قلعه قرار گرفت. حالاً در مجموع ۹ مسجد در کنه بیست فعال است که نشان‌دهنده جایگاه مهم مراکز مذهبی در ساختار محله است.

● همسایگی با محله

کنه بیست در مجاورت پنج محله قرار گرفته است. بخشی از محدوده شهرک شهید رجایی یا قلعه ساختمان و برخی از معابر موعود، پورسینا و اروندر در محدوده این محله قرار دارند. محله‌های کشاورز و شهید معقول در جنوب، اروند در شرق، پورسینا در غرب و مهدی آباد در شمال، همسایگان کنه بیست را تشکیل می‌دهند.

محله‌ای که روزگاری گذرگاهی برای رسیدن به یک روستای تاریخی بود، امروزه یکی از نقاط پرجمعیت جنوب شرق مشهد تبدیل شده است؛ محله‌ای با گذشته‌ای کشاورزی، هویتی مذهبی و جمعیتی جوان که همچنان برای دستیابی به امکانات شهری متناسب با ظرفیت‌های خود، راهی طولانی در پیش دارد.

● نامی به جامانده از مسیر

بر خلاف تصور بسیاری از شهروندان، محله کنه بیست ارتباط مستقیمی با روستای تاریخی کنه بیست ندارد. این محله در نقشه مشهد دست‌کم پانزده کیلومتر با دهستان «کنو بیست» یا «کنه بیست» فاصله دارد. آنچه سبب شده این نام بر محله باقی بماند، مسیر دسترسی به آن روستاست که از محدوده فعلی محله عبور می‌کرد. در واقع، کنه بیست امروزی، بیش از آنکه بخشی از روستای تاریخی باشد، گذرگاهی برای رسیدن به آن به شمار می‌رود.

● ارباب خوش‌نام محله

تاده‌ه ۱۳۵ بخش عمده محدوده کنونی محله را زمین‌های زراعی و باغ‌های تره بار تشکیل می‌داد. این اراضی تحت مالکیت خلیل مؤمنی قرار داشت؛ فردی که قدیمی‌های محله هنوز از او به نیکی یاد می‌کنند. او یکی از اربابان شناخته‌شده منطقه بود و شمار زیادی از کشاورزان در زمین‌های تحت مالکیتش فعالیت می‌کردند. طبق گفته اهالی گویا او خیری خوش‌نام بوده و به دستگیری از نیازمندان شهرت داشته است. هرچند امروز آن باغ‌ها و زمین‌های وسیع خبری نیست. نام و خاطره این مالک قدیمی همچنان در حافظه جمعی اهالی باقی مانده است.

● تراکم جمعیتی محله، چهار برابر مشهد!

کنه بیست با وسعتی حدود ۱۵۲ هکتار، یکی از محله‌های پرتراکم مشهد محسوب می‌شود. بر اساس آخرین آمار، بیش از ۳۱ هزار و ۴۶۳ نفر در این محله زندگی می‌کنند. تراکم جمعیتی ۲۰۷ نفر در هر هکتار، رقمی نزدیک به چهار برابر میانگین تراکم جمعیتی شهر مشهد است و همین موضوع باعث شده کنه بیست در زمره محله‌های شلوغ و متراکم قرار گیرد.

بافت کالبدی محله نیز این تراکم را به خوبی نشان می‌دهد. خانه‌های ریزدان در بسیاری از نقاط محله دیده می‌شوند و بخش عمده واحدهای مسکونی یک تاد و طبقه هستند. همچنین هیچ ساختمان مسکونی در این محله بیش از سه طبقه ارتفاع ندارد. بررسی ساختار جمعیتی کنه بیست نشان می‌دهد بیشترین جمعیت ساکن در گروه‌های سنی صفر تا ۹ سال و ۲۵ تا ۳۴ سال قرار دارند. نرخ زاد و ولد در این محله بالاست و جمعیت جوان سهم شایان توجهی از ساکنان را تشکیل می‌دهد.

● دسترسی محدود به حمل و نقل عمومی

کنه بیست از نظر دسترسی به حمل و نقل عمومی با محدودیت‌هایی مواجه است. این محله هیچ ایستگاه مترویی ندارد و ایستگاه‌های اتوبوس نیز عمدتاً در حاشیه و خطوط مرزی

● مسجدی در قلب محله

اگر بخواهیم مهم‌ترین نشانه هویتی محله کنه بیست را معرفی کنیم، بی‌تردید باید از مسجد شصت ساله ابوالفضل نام ببریم. این مسجد در طول دهه‌ها نه تنها محل برگزاری آیین‌های مذهبی بوده، بلکه نقش مهمی در شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی و فرهنگی اهالی ایفا کرده است.

برای بسیاری از ساکنان، مسجد ابوالفضل چیزی فراتر از یک بنای مذهبی است. این مسجد به‌صورت فقه‌ای از خاطرات نسل‌های مختلف تبدیل شده و هنوز هم مرکز بسیاری از فعالیت‌های محله به شمار می‌رود. در مناسبت‌های مذهبی و اجتماعی، این مسجد همچنان جایگاه ویژه‌ای بین اهالی دارد.

● کوچه‌ای برآمده از میان باغ‌ها

کوچه حر ۱۶ که با نام شهید غلام حجتی نیز شناخته می‌شود، یکی از معابر قدیمی کنه بیست است. شکل‌گیری این گذر به زمانی بازمی‌گردد که اطراف آن را باغ‌های تره بار و زمین‌های کشاورزی حاج احمد جامی و مرحوم قیاسی فراگرفته بود.

سال ۱۳۶۰ تنها پنج خانواده در این کوچه زندگی می‌کردند. به مرور زمان و با توسعه محله، مغازه‌های فروش مصالح ساختمانی در این محدوده شکل گرفت.

این گذر در گذشته با نام «کوچه مالک» شناخته می‌شد. پس از قطعه‌بندی زمین‌ها و واگذاری آن‌ها به خرده‌مالکان، برای جلوگیری از اختلافات احتمالی، این نام عمومی برای کوچه انتخاب شد؛ نامی که هنوز هم بین قدیمی‌های محله رواج دارد.

